

Remissyttrande SOU 2023 66 Barn och unga i samhällsvård.

Tierps kommun har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på rubricerat betänkande. Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet senast den 22 mars 2024.

Betänkandets huvudsakliga innehåll

Regeringen beslutade den 7 oktober 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över och föreslå åtgärder för hur kvalitén i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende (HVB), inklusive särskilda ungdomshem, med stöd av socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU (dir. 2021:84).

Betänkandet omfattar 1260 sidor och föreslår en rad förändringar för att förbättra samhällsvården för barn och ungdomar. Genom att använda begreppet samhällsvård markeras att många aktörer är involverade i vården av barn och unga. I utredningen föreslås ändringar och förtydliganden inte bara på socialtjänstens område utan även för Hälso- och sjukvård, utbildningssektorn och statens institutionsstyrelse, SiS.

Betänkandet innehåller ca 130 förslag samt fem områden som behöver utredas särskilt. Förslagen bedöms leda till en förbättrad samhällsvård för barn och unga, bättre förutsättningar efter avslutad vård, samt minska risken både för att barn och unga utsätts för och begår brott när de är i samhällsvård och efter att vården har upphört. Förslagen innebär en ambitionshöjning som på sikt kommer ge positiva samhällsekonomiska konsekvenser men initialt kräver en satsning på ca 600 miljoner kronor för önskad effekt.

Kommunstyrelsen i Tierps kommun vill anföra följande:

Kommunstyrelsen är i grunden positiv till de föreslagna förändringarna. Flera av förslagen är resurskrävande och kommer att vara kostnadsdrivande. Med tanke på finansieringsprincipen bedöms det som att kostnadsutvecklingen behöver följas och merkostnader behöver täckas med statliga medel. Kommunstyrelsens bedömning är att de beräknade kostnaderna är i underkant.

På några punkter vill kommunstyrelsen yttra sig särskilt. För att det ska bli överskådligt har utdrag ur SoU:s sammanfattande PowerPoint använts som en inledning till respektive yttrande.

”Vårdkedjan – förslag om beslut om vistelse

Utredningen ser ett behov av att formalisera beslut om var barn och unga ska vistas under vårdtiden. Om vistelsen behöver ändras ska flytten förberedas noga. Omedelbar förändring får endast ske vid särskilda skäl. Beslutet får överklagas.

Inför beslutet ska socialnämnden särskilt beakta barnets eller den unges:

- inställning till vården och var den ska utföras,
- relation till vårdnadshavare, förälder, syskon, familjehemmet eller annan omsorgsgivare,
- förankring i förskola eller skola och i den sociala miljön,
- särskilda behov, pågående behandling eller annan insats, och
- behov av kontinuitet i etnisk, religiös, kulturell och språklig bakgrund.”

Kommunstyrelsen gör bedömningen att intentionen med dessa förslag är god, men att det kan bli svårt att leva upp till dessa krav, då förslagen kan innebära att det blir svårare att matcha med rätt insats. Det kan vara särskilt svårt att tillgodose allt som finns med i den sista punkten om ”behov av kontinuitet i etnisk, religiös, kulturell och språklig bakgrund.” eftersom vissa barn och unga har en bakgrund som finns representerade i relativt låg omfattning i Sverige. Redan idag beaktas de faktorer som finns med i denna punktlista, men det är svårt att uppfylla alla delar. I och med att kraven ökar kan också dessa förslag innebära ökade kostnader. Kommunstyrelsen understryker vikten av meningen ”Om vistelsen behöver ändras ska flytten förberedas noga.” då innebörden av den meningen till stor del kan gynna samhällsplacerade barn och unga.

Kommunstyrelsen vill särskilt peka på hur barnets/ den unges inställning ska beaktas i frågan om vistelsen både när det gäller första placering och vid eventuell omplacering. Får barnet själv föra fram sina åsikter till nämnden?, eller kommer någon annan att föra barnets talan? med risken att fel information förs fram.

”Vårdkedjan - förslag om att följa vården

• Utredningen föreslår att den särskilt utsedde socialsekreteraren ska ansvara för att barnet eller den unge ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården och får information om sina rättigheter, samt för att noga följa vården.

• Barnet eller den unge ska erbjudas enskilda samtal i den omfattning som är lämplig med hänsyn till dennes behov och önskemål men minst en gång

var sjätte månad. Under det första året av varje placering ska socialnämnden erbjuda barnet eller den unge kontakt minst en gång per månad.

- Vid uppföljningen ska socialnämnden särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utbildning, utveckling, beteende och sociala relationer, samt eventuell utsatthet för våld. Vid behov ska information från skolan, tandvården och hälso- och sjukvården inhämtas.”

Kommunstyrelsen tolkar Intentionen med dessa förslag som att kontakten med barnet eller den unge ska utökas, men att detta inte ska kräva mer handläggning och administration, utan snarare mindre. Kommunstyrelsen ställer sig bakom detta och anser att det bör gynna det sociala arbetet med barn och unga. Det är viktigt att ha en tät kontakt i början av en placering för att följa att matchningen varit bra. Möjligheten att göra delar av denna uppföljning via videomöte etc. är tidsbesparande och bedöms som angelägen.

”Vårdkedjan – förslag om stöd till föräldrar

Socialnämnden ska ansvara för att ge vårdnadshavare och föräldrar råd, stöd och annan hjälp som de behöver när ett barn vårdas utanför det egna hemmet, främst för att främja kontakten och umgänget med barnet.

När vård av ett barn inleds för första gången ska socialnämnden verka för att vårdnadshavarna får stöd utifrån de skäl som föranledde vården i minst två år. ”

Kommunstyrelsen ställer sig bakom förslagen med den enda synpunkten att förslagen kan bli missvisande i de fall det bedömts att en återförening mellan barnet/den unga och vårdnadshavarna inte är det bästa ur barnets/den unges perspektiv.

”Vårdkedjan – förslag om LVU i hemmet

För att LVU i hemmet ska kunna användas mer ändamålsenligt föreslår utredningen att unga som vårdas med stöd av 3 § LVU ska socialnämnden få besluta om särskilda villkor som förutsättning för att få vårdas i det egna hemmet. De särskilda villkoren får avse

- skyldighet att ta emot vissa andra insatser inom socialtjänsten, och
- att den unge ska lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov.

Den nuvarande begränsningen om att vården alltid ska påbörjas utanför det egna hemmet tas bort”.

Dessa förslag är Kommunstyrelsen särskilt positivt inställd till, då förslagen innebär ökade möjligheter för flexibla lösningar och det ger

ökade möjligheter att använda LVU i hemmet, som ibland är att föredra framför vård på SiS institution.

”Förslag om familjehemsvården

- Krav på tillstånd för familjehem
- Krav på grundutbildning för att få tillstånd som familjehem
- Tidsfrist på 6 månader för tillståndsgivning till familjehem
- Nationellt register över familjehem för barn och unga hos IVO
- Införande av familjehemskategorier:
 - o nätverkshem, allmänt familjehem, förstärkt familjehem och jourhem
- Utökat stöd till familjehem, t ex stöd kvällar och helger
- Högst tre barn eller unga får vara placerade samtidigt i ett familjehem
- Tydligare regler för användande av nätverkshem
- Ansvarsfördelningen mellan nämnden och konsulentstödda verksamheter förtydligas
 - bl.a. genom att ersättningen ska betalas direkt till familjehemmet
- Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram stödmaterial kring utredning och tillståndsgivning av familjehem, matchning m.m.”

Kommunstyrelsen välkomnar samtliga förslag som presenteras här, däremot görs bedömningen att förslagen kommer innebära en ökad administration och handläggning, inte minst förslaget om tillstånd för familjehem som socialnämnden ska ansvara för. Förslaget om att ansvarsfördelningen mellan nämnden och konsulentstödda verksamheter ska förtydligas bl.a. genom att ersättningen ska betalas direkt till familjehemmen är särskilt positivt. Kommunstyrelsen delar bedömningen att den nuvarande ordningen öppnar upp för oseriösa aktörer som tar orimligt höga dygnspriser, samt konkurrerar ut kommunernas egen regi inom området.

Det är viktigt att, som föreslås i betänkandet, det är kommunen som avgör vilken ersättning som ska betalas till familjehemmen, och inte den enskilde leverantören. På så sätt undviks den kostnadsstegring som uppkommer när det blir budgivning om familjehemmen. Det kommer att bli tydligare vad som är kostnaden för familjen och vad som är kostnaden för de stödinsatser som konsulentföretaget ger till familjehemmen.

Kommunstyrelsen bedömer att ökade krav kan komma att göra det ännu svårare att rekrytera familjehem.

”Förslag om HVB och stödboenden

- Vård på institution ska endast ske om vården bäst kan tillgodoses där
 - Fostran ska ingå även vid institutionsplaceringar av barn
 - Föreståndare i HVB och stödboende för barn och unga ska ha ett tydligt ansvar för att leda det dagliga arbetet, utveckla och följa upp verksamheten.
 - Höjda krav på kompetens hos både föreståndare och övrig personal
-

Regeringen bör särskilt utreda:

- vilka befogenheter som behövs i HVB för att kunna genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt, inklusive om SiS särskilda befogenheter behöver justeras
- hur staten kan ta ett större ansvar för tillgången till platser i lämpliga HVB och stödboenden

Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram:

- ett stöd för lämplighetsbedömning vid inskrivning i HVB och stödboende
- ett stöd för att bedöma personlig lämplighet hos personalen på HVB inkl. SiS
- förslag till en differentiering i HVB i samverkan med IVO kring tillståndsprövningen
- kriterier för när barn och unga ska vårdas på SiS med särskilt noggrann tillsyn
- en utbildning för föreståndare i HVB och stödboende”

Kommunstyrelsen ställer sig bakom dessa förslag, men gör bedömningen att kraven på att föreståndare i HVB och stödboende för barn och unga ska ha ett tydligt ansvar för att leda det dagliga arbetet, utveckla och följa upp verksamheten, samt höjda krav på kompetens hos både föreståndare och övrig personal, kommer innebära ökade kostnader för placeringar på HVB och stödboende. Förhoppningen är att det även leder till en högre kvalitet på vården vilket är positivt.

”Förslag om hälso- och sjukvård i SiS

- Utredningen föreslår att viss hälso- och sjukvård ska ges på plats i varje särskilt ungdomshem. Regionen ska ansvara för tillgången till läkare och SiS för tillgången till sjuksköterska och psykolog. All annan hälso- och sjukvård ska ges av regionen.
- SiS ska ges möjlighet att ta initiativ till en samordnad individuell plan (SIP) på samma sätt som kommun och region.
- Regeringen bör initiera utvecklingsarbete om mobila team för att öka tillgängligheten till regionernas hälso- och sjukvård.”

Kommunstyrelsen välkomnar förslagen men vill särskilt yttra sig om att kostnader för hälso- och sjukvård inte ska belasta kommunerna via dygnsavgiften till SiS. Kostnadsansvaret för hälso- och sjukvård är Regionens.

”Förslag om skolgången

Skolan ska genomföra en särskild kunskapsbedömning i samband med att samhällsvård inleds, när skolplikten inträder och vid byte av skolenhet. Bedömningen ska visa om det finns behov att skyndsamt planera extra anpassningar eller av att genomföra utredning om särskilt stöd. Socialnämnden ska underrätta skolan om behovet av en kunskapsbedömning. Socialnämnden ska underrätta ansvarig nämnd om

behov av skolplats senast en vecka från det att samhällsvård inletts. Hälsobesök inom elevhälsan ska erbjudas vid behov när samhällsvård av barn och unga inleds.

Skolverket, SPSM, SKR med flera bör ges i uppdrag att utveckla stödmaterial och utvärdera arbetssätt för att förbättra skolresultaten för barn och unga i samhällsvård.”

Kommunstyrelsen anser att det redan idag finns en lagstadgad skyldighet att genomföra ovanstående förslag, men att det ibland brister i tillämpningen. Det finns ett behov av att förbättra informationsöverföringen när ett barn byter skola, och att socialtjänsten och skolan behöver ha ett bättre informationsflöde.

Placerade barn har ofta bristande skolresultat och det är angeläget om att stärka förutsättningarna för att resultaten ska bli bättre.

”Förslag om när vården upphör och stöd efter vården

Utredningen föreslår att det från 16 års ålder ska ingå i en skälig levnadsnivå att få känslomässigt stöd, samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård och hälso- och sjukvård när samhällsvård avslutats. Stödet ska kunna ges upp till 25 års ålder.

Vistelsekommunen ansvarar för att ge stödet.

Inför att samhällsvård upphör ska socialnämnden informera den enskilde om rätten till stödinsatser.

Socialnämnden ska erbjuda barn och vårdnadshavare råd och stöd för det särskilda behov som uppstår när barnet flyttar hem till vårdnadshavaren efter att samhällsvården upphört.

Placeringskommunen ansvarar för att ge stödet.”

Kommunstyrelsen anser att det är viktigt att lyfta fram att stödet i första stycket ska behovsprövas och inte vara en generell rättighet för målgruppen. Eftersom stödet ska ges av vistelsekommunen finns en farhåga att det kan bidra till social dumping.

För kommunstyrelsen,

Mikael Sjöberg
Verksamhetschef
Individ- och familjeomsorg
